

HEKSEN !

En
va
ferwonnene !

Waarom over ... heksen?

- in **ALLE** periodes
- * we weten "**IETS**" over heksen
- * **nieuwsgierig** naar mysteries
- **Sprookjes** (Assepoester – Hansje en Grietje - ...)
- * info NU → "**beeld**" en "**verslagen**"
- * **Hypothesen** →
- **Verschillend** per streek (regio) (hoe komt dat?)
- 21° eeuw kijkt naar 15°-16°-17° eeuw (verschil) → **INLEVING !**
- * **archieven**
- * Nu nog **mysterie** rond heksen en magie

Waarom nog...?

- Zo veel vrouwen (onschuldig) , maar ook mannen en kinderen !
- Vervolgd, mishandeld en verbrand (tot zondebok verkozen)
- *Plots "heks" genoemd – vroeger "ketter"
- Angst voor de duivel?
- Naïeve stakkers
- Geobsedeerde geestelijken
- *Heksenprocessen op zich
- Perverse beulen (meestal zelf misdadiger)
- Barbarij van de Middeleeuwen
- In de Oudheid → geen probleem (tovenaars, kwakzalvers, vele goden, magie,..)
- NU (Onze Moderne Tijd) : ...nog zo vele vragen ... onbeantwoord
- Jozef SWANENBURG → inquisitie van ROME → afbeeldingen te realistisch → REMBRANT
- Topgeleerden >< heksen(vervolgingen) ! → legitimeerden + handboeken schrijven voor
-

Waarover gaat het nu niet?

- tovenaars (**Harry Potter**), genezers , astrologen, chemicussen, wichelaars, waarzeggers, goochelaars (**Jan Bardi**), kwakzalvers, chirurgijnen, gifmengers, medicijnmannen, priesteressen, kaartleggers, helderzienden, belezers, ...
- Heksen in **romans, sprookjes**, mythen, sagen, ...
- Mensen met spirituele , occulte of **paranormale** gedragingen (grens is heel dun)
- **Geen Voodoo**-gedoe! Ook geen Afrikaanse of Indische toverdokters
- **Geen internationaal** gedoe...beperken tot onze regio
- ...

Waarover gaat het ook niet?

- Heksen in stripverhalen
 - Bvb Jommeke (J. op heksenjacht (1994)) – haakneus, in lompen gekleed, wratten, ...)
 - Bvb Suske en Wiske (De hippe heksen – 1983 – nr 147 en Jeanne Panne nr 264)
- Gebruikers van amuletten, talismannen, mineralen, ...
- Weerwolven, mascottes, amuletten, ...
- Magie (Alchemie, occultisme, astrologie, waarzeggerij geomantiek, handlijnkunde, numerologie, tarot....)

Betekenis 'heksen' : volgens Van Dale

- heks (de; v; meervoud: heksen)
- 1 (in sprookjes) boosaardig vrouwelijk wezen die kan toveren
- 2 vrouw die werkt met magische krachten in de natuur
- 3 (scheldwoord) lelijke oude vrouw (“zo’n oude heks”)
- 4 Een meisje dat bijdehands en schalks is (“die kleine heks of heks van een meid”)
- Ww.: hek-sen (hekste, heeft gehekst)
1 toveren

EEN HEKS IS : **in het volksgeloof**

meestal een vrouw ! MAAR ook mannen kunnen heks zijn !

→ **UITZICHT:** gelaat (haar - *ogen - neus - oren - wratten - ...
kledij (lompen - vuil - versleten - geen schoenen - ...
→ meestal lelijk maar ook ...

→ **GEDRAG:** raar + ongebruikelijk (autistisch - tic stoornis (Gilles de la Tourette) ...
knorren - snuiven - snurken - ... keelgeluiden maken

→ **STEM:** ruige - zware - krassende - scherpe -
schreeuwerig - hardhorig -

→ **ERFENIS:** van moeder op dochter -

→ **ASOCIAAL:** eenzaam - verstoten - geen vrienden - geen familie - ...
seniel - dement - ...
dom maar ook ...

EEN HEKS IS : in het volksgeloof

met demonische krachten -----> schade veroorzaken.

via rituelen -----> magische krachten oproepen.

kunnen niet tegen stromend water -- klokkengelui -- wijwater (godsoordeel) – zout -

* gewicht van de heks → wegen → grote weegschaal / waterproef

duivelsmerkteken

bijbel en heks zijn als water en vuur

- * "goede" heksen en "kwade" heksen
- * De kerk vervolgde vroeger NIET → alleen KETTERS
- * Overtuiging dat heksen deelnemen aan heksensabbat
- Deed afstand van katholiek geloof

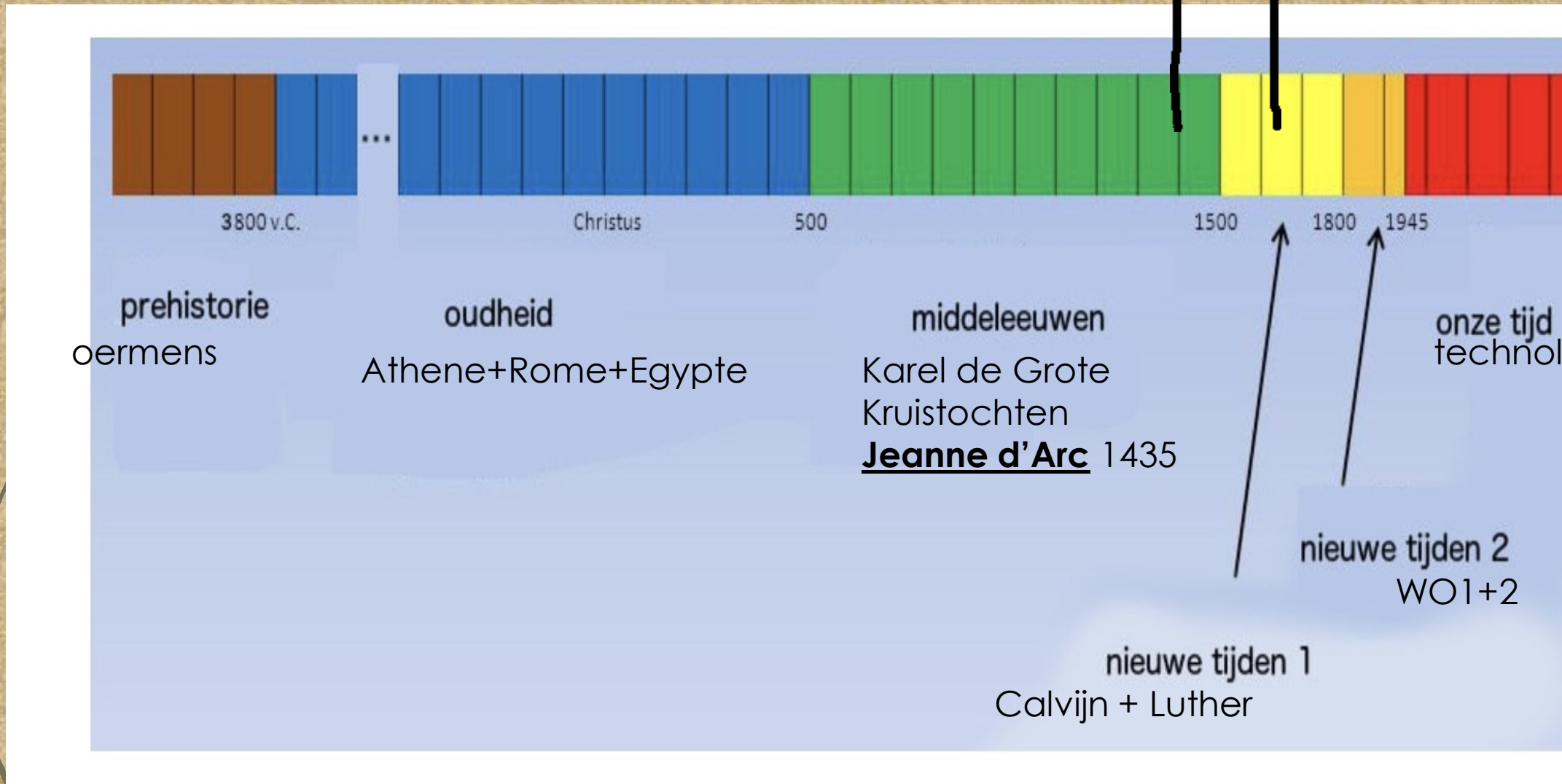
**Probeer nu even de klok
meer dan 400 jaren
terug te draaien !**

Hekserij is "iets" van alle tijden:

Heksenhysterie !

TIJDLIJN :

Wie werd aanzien als heks ? Portret

- Oud >< jong,
- rijk>< arm,
- alleen><groepje,
- onschuldig>< zondebok,
- Erfelijk>< *Burenruzies !!!!
 - Labiël >< buitenbeentje (scherpe tong, ruziemaker)
 - * binnen één gemeenschap
 - * mannelijke genezers (chirurgijns)
 - * vrouwen zorgden voor eten >< mannen (belangrijker werk)
- *vroedvrouwen >< babysterfte (wie had schuld?)
- seniele of demente vrouwen (vreemd gedrag)
- *meestal kinderloze vrouwen

Portret van een heks - vervolg:

Ook mannen! → TOVENAARS

- Die hun vrouw blijven verdedigen
- *Homo's (doodzonde)
- Wie een heks verdedigde of in bescherming nam
- Beschuldigd door andere heks (bvb tijdens tortuur)
- *Niet erkend als genezer of chirurgijn door de kerk (universiteit)
(in 1425 Studium Generale Lovaniense)(1797)(1834)(1835 RUL)(1911 KUL)
- *Heidense gebruiken (talisman, handlezing, gerommel in iemands buik, ...)
- *Seks en seksualiteit...
- Familievetes rond macht, grond, rijkdom, bezoeken,
- **Kwaadaardigheid, wraak, ...
- Verschil met ketter: de ware leer reeds de rug gekeerd → buiten de Kerk
- **= heks: ondermijnen het geloof van binnenuit

Ontstaan van de vele heksenverdenkingen:

- Lelijk gezicht / geestesziek of suïcidaal gedrag
 - Samenleving vol fatsoensnormen (weinig zelfst. denken / handelen)
 - Ongevraagd, onverwacht, ongewenst bezoek
 - Nachtlawaai (onveiligheidsgevoel) – asociaal gedrag (niet werken-bloze benen-...)
 - Ongodsdienstig gedrag (biechten-eredienst-vasten-H. Sacrament-...)
 - Seksuele afwijking (kerk→gedragsregels)(buitenechtelijk-schunnig-maagdelijkheid-geslachtsgemeenschap-...)
 - Onduidelijk geldgewin – snelle verplaatsing – vlugge genezing – vreemde ziekten
 - Boze oog (scheel, boos kijken)
-
- Vuiligheid in bed (beentjes-nagels-spelden-graankorrels-steentjes-...)
 - Doodgeboorten en kindoverlijdens
 - Impotentie bij mannen
 - Betrokkenheid bij dood van dier (paard-koe-kip-hond...)
 - Kennis van andermans geheimen
 - In bezit van verdachte poeders en zalven
 - Verklikking door andere heks.....

Mogelijke redenen (waarom die) beschuldigingen?

- natuurverschijnselen (bliksem) - stormen
- vreemde gebeurtenissen (komeet)
- mislukte oogsten
- ziekten (pest – tot twee keer toe kort na elkaar)
- politieke afrekeningen

- wraak, kwaadaardigheid
- jaloezie
- financieel gewin
- oprecht geloof dat de beschuldigde magie bezit en de normale hardwerkende mensen kwaad doet
- plagen van ongedierte (keverplaag)
- wolven

- bijgeloof
- vechten en plunderingen
- slechte leiders (leenheren, meiers, graven, ...)
- ARMOEDE
- Familievetes rond macht, grond, rijkdom, bezoeken,
- Burenruzies
- ...

ELLEDE is beste meststof voor heksenhaat!

ZO !

NU WE “IETS” MEER WETEN BETREFFENDE “HEKSEN”
DENKEN JULLIE WAARSCHIJNLIJK AAN.....

... deze dames ???

...of misschien aan deze ?

O ja ... de attributen niet vergeten?:

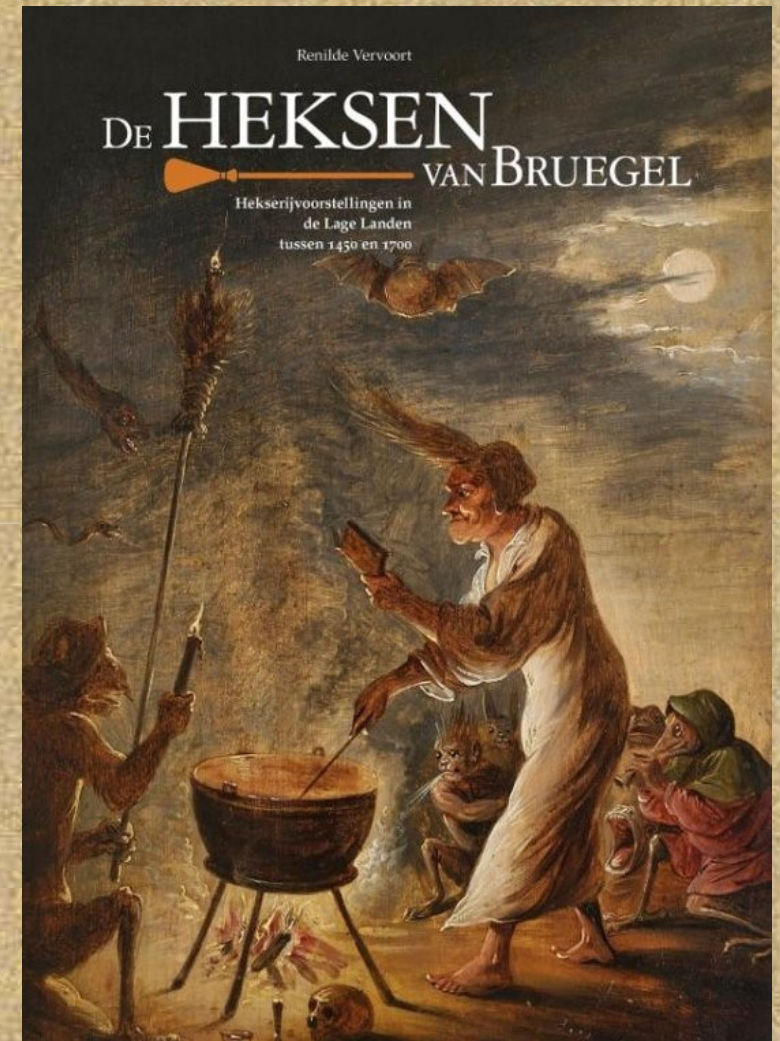

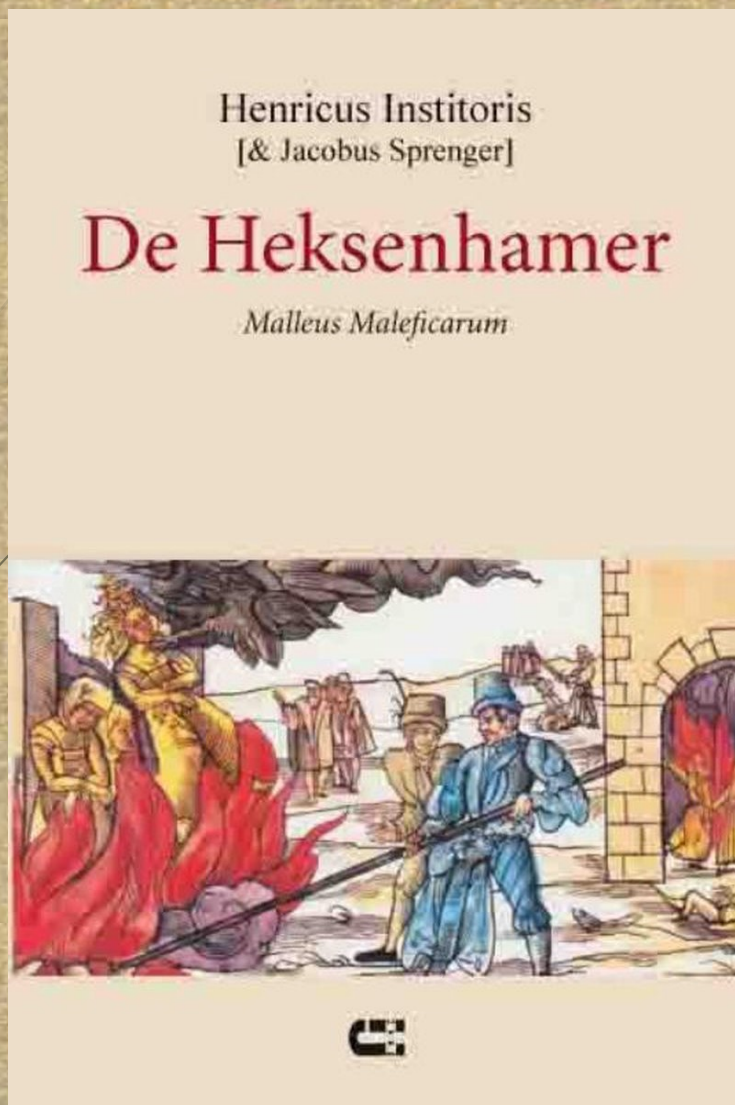
amethyst

INFORMATIE:

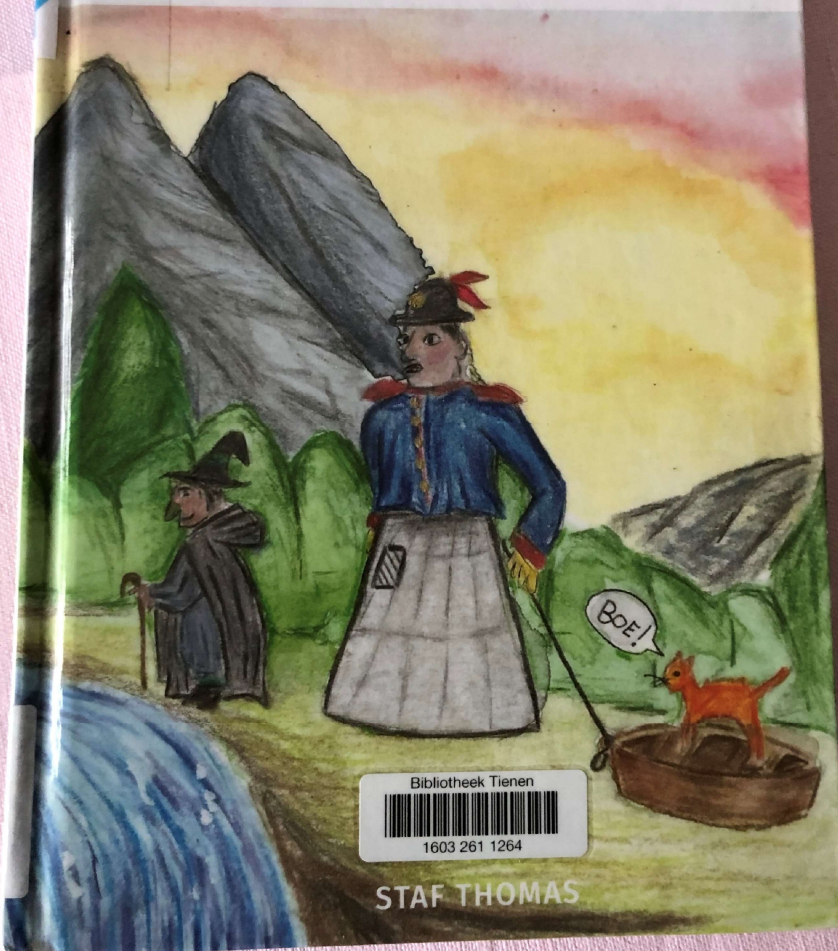

Catalogus nav tentoonstelling te
Brugge van 25/2/16 tot 26/6/2016

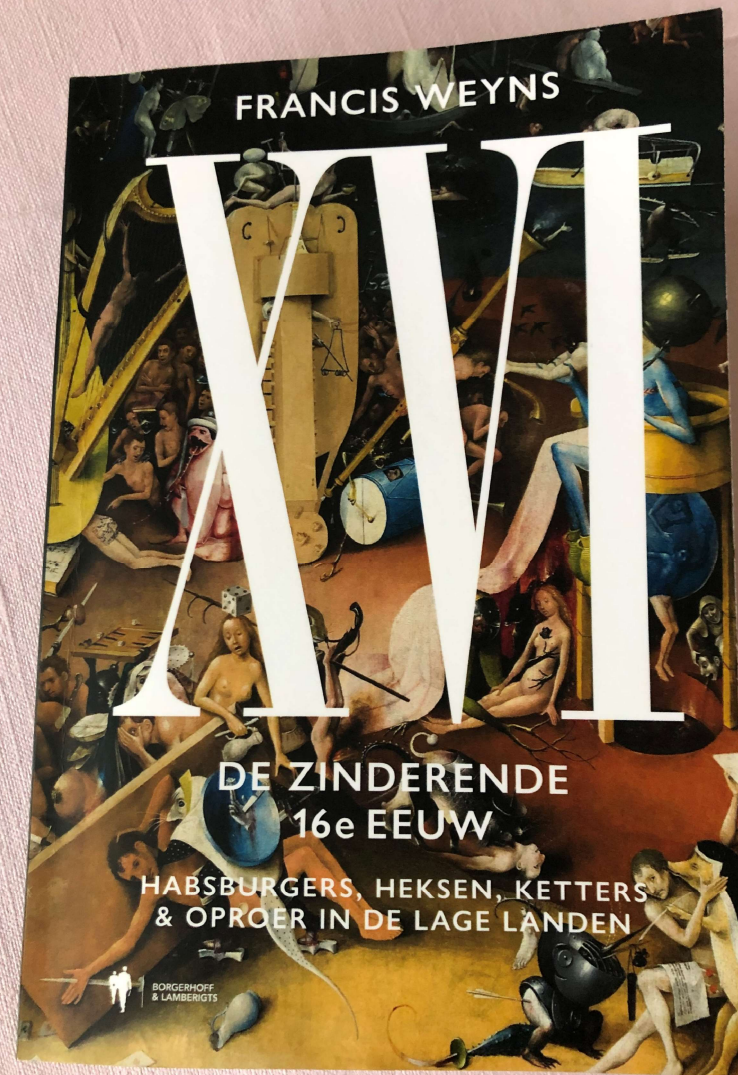

Heksenprocessen in Nieuwpoort

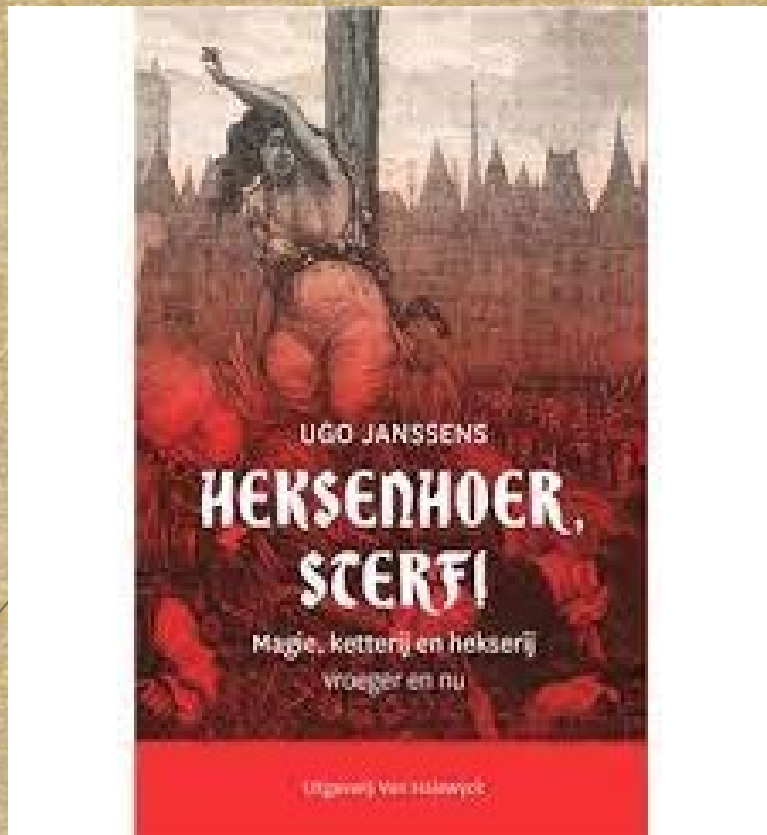
Van reuzen, heksen en boten
Het leven in Tienen tijdens de
zestiende eeuw

STAF THOMAS

Geschiedenis v/d 16° eeuw

Roman gebaseerd op waargebeurde feiten:

Limbricht, nabij Sittard, eind 17° eeuw (1674).
Entgen Luijten gewend haar eigen weg te gaan, in familiekwesties, in zaken en in de liefde.

grote kennis van de natuur, die ze ook regelmatig aanwendt om haar **dorpsgenoten te helpen**.
een paar ongelukkige voorvallen **beschuldigd van hekserij**.

De kasteelheer is gebrand op een bekentenis, waarvoor hij gebruikmaakt van alle middelen die **de inquisitie** hem ter beschikking stelt. Maar wat als Entge tegen alle verwachtingen in **standhoudt?**

roman over de moed, eigenzinnigheid en het politiek bewustzijn van een ongetemde vrouw. Haar proces in 1674, waarvan alle stukken bewaard zijn gebleven, verloopt anders dan iedereen had kunnen voorspellen.

Jos Monballyu

Roeselare, 26-08-1948

historicus en hoogleraar

boeken over heksen

Staf Thomas

16-5-1948

conservator-archivaar

Fernand Vanhemelryck

Ukkel, 9 februari 1940

doctor in de letteren en

wijsbegeerte (geschiedenis)

Emeritus hoogleraar- decaan-
rector (KUL +KUB)

Paul Kempeneers

9-12-1935,

doctor Germaanse filologie

15° - 16° - 17° eeuw:

Een zeer moeilijke periode: tijdsgeest ?

- Rampspoed (misoogst – pest – epidemieën -...)(wijn + graan)
- Hongersnood tgv prijsstijgingen en ondervoeding → epidemieën (builenpest- 1/3)
- Vele veroveringen
- Overstromingen
- Graancrisis
- Conflicten en oorlogen
- Muiters en bandieten
- Angst en onveiligheid (paniek)
- Harde tijden (economische neergang bvb afsluiting van de Schelde)
- Harde winters (kleine ijstijd) (klimaatverslechtering) → onnatuurlijk
- stormen
- Eigengewin (leiders)
- Onderscheid tussen ketterij (buiten de Kerk) en hekserij (satan)
- **BEELDENSTORM**

WIE waren “de heksen” echt? (activiteiten)?

Magie, religie en wetenschap hebben sinds de oudheid naast elkaar bestaan!

- Kruidenvrouwen (kennis van planten en kruiden) om mensen te helpen (positieve zin)
- hulp bij bevallingen (vroedvrouw)
- Willen toekomst kennen → zoektocht → handelingen
- Handlezen
- gebruik van mineralen, gesteenten, kristallen (stukje koraal, kralen, amethyst, ...)
- gebruik van amuletten of talismannen (geluksbrenger) (bvb konijnenpoot,)
- Mensen geloven ook in goede toverij (natuurlijke magie) . Goden gunstig stemmen voor een goede oogst bvb of zege in een strijd of een zoon als opvolger, ...) (offergave)
- Natuur vereren

→ WITTE HEKSEN

HELAAS:

- Volksongeloof groeit in nadeel van de “witte” heksen → vooral bij mislukkingen → ongenoegen
- Bepaalde handelingen → dikwijls gepaard met rituelen
kristallen bol (bergkristal)
vorm van de vlammen → voorspellingen
gerommel in iemands buik → hoe liggen de ingewanden tov stand v/d maan
- deelname aan bijeenkomsten (sabbat)
 - Zwarte magie (met rituelen) → om mensen te raken (schade), angst aan te jagen, doden, verwonden, vergiftigen, ... uit eigen winstbejag
 - Afstand van kath. geloof - sabbat --→ SATAN aanbidden (boeleren)
 - Heks is werktuig van de duivel (vrij met duivel – gedaante van dier - ...)
 - manipuleren van de werkelijkheid met behulp van speciale objecten, spreuken en rituelen op basis van verborgen krachten.

→ ZWARTE HEKSEN

MAAR: ***

Op bepaald ogenblik (einde 15° eeuw) is de Katholieke Kerk volledig tegen

- “heidense gebruiken, ketterijen, ongelovigen” !!! Geen onschuldig bijgeloof meer !
- *Te veel twijfel aan het christelijk geloof !
- Melaatsen zijn mensen met verminkt lichaam
- strijd tegen Joden (bvb zij gebruiken vreemd poeder om water te besmetten)
- *eigen geestelijken te laks, met andere “dingen” bezig, ...

→ Daarom: Pauselijke heksenbul (1484)(paus Innocentius 8°)

Hendrik KRAMER (Institoris) + (Jacob Sprenger) → MALLEUS MALEFICARUM
(of de Heksenhamer)(1487)

MARTIN del RIO of Martin Delrio 1551 – 1608) → DISQUISITIONUM MAGICARUM LIBRI S
(Onderzoekingen naar magie in zes boeken) (1599-1600 -Leuven)

Ook wettelijke regeling - Code Carolina 1532 (Constitutio Criminalis Carolina)
→ Karel V → wet – tegen homo’s, diefstal, brandstichting, moord,...)
(eerste strafwetboek ?)

Rechtspraak: algemeen

- “de heer” (vorst, graaf, hertog, ...) had elke macht
- Hertogdom Brabant → verdeeld in 6 juridisch-administratieve delen
- Aan het hoofd: Meier, amman, schout, baljuw
- Hoofdopdracht: hoge justitie (zware misdrijven, straffen en boetes, vonnis, ...), vertegenwoordiger van hoofdmeier,
- Initiatiefnemer – bestraft met lijf- en doodstraf
- Bijgestaan door schepenbank (bijeengeroepen door meier):
administratie, ordehandhaving, toezicht ondergeschikten, vertegenw. van vorst in stadsbestuur)

Rechtspraak:

Rechtspraak i.v.m. hekserij (prof. Jos Monballyu)

- A. Hoe kwam het gerecht op het spoor van HEKSERIJ?(klacht, aangifte)
- B. Vooronderzoek (alle personen verhoren)
- C. Onderzoek (aanhouding, confiscatie, reacties, duivelsteken, ogen, waterproef, tegenbewijzen, ...)
- D. Pijnlijk verhoor (tortuur)
- E. Eindvonnis (verbranding, wurging, onthoofding)
- F. Confiscatie van alle eigendommen
- G. Vrijspraak × verbanning
- H. Raad van Vlaanderen (als hoogste gerechtshof)
- I. Gerechtskosten (bij veroordeling - ontslag) NIET bij vrijspraak !

Rechtspraak: Actoren

1. Strafrechters:
- Beslissen volledig autonoom
 - Kunnen advies vragen
 - Advies al dan niet volgen
 - Ook bij extraordinaire strafprocesgang,
 - Bij twijfel tot vrijlating of ondervraging onder tortuur

Rechtspraak: Actoren

2. Burgemeesters en Schepenen: als rechters

- **Meestal 2 burgemeesters en 9 schepenen**
- Gewone strafrechtspraak
- Niet bij berechting door vorst of zijn centrale rechtbank
 - > (misdrijven door geestelijken en militairen (krijgsauditeur)
- Buiten hun naam (stadsrekeningen) weinig tot geen persoonsgegevens
- **Sommige met universitair diploma (apotheker – dokter - ...)**
- **Verdenken zelf heksen**
- **Zijn dikwijls zelf duidelijk gewonnen voor heksenvervolgingen**
- * **Willen macht bevestigen door andersgezinden te elimineren**
- * Politieke tegenstanders uitschakelen
 - * niet in Nieuwpoort
- **Staan onder druk van stadsgenoten**
- **Vraag: onderling steeds eens met elkaar ?**

Rechtspraak: Actoren

3. Getuigen ten laste: voor Nieuwpoort en Graafschap Vlaanderen

- Benadeelden durven niet gemakkelijk de eerste stap naar gerecht zetten
- Getuigenverklaringen vrij goed bewaard
- * Cijfers: tijdens 12 heksenprocessen werden 338 getuigen verhoord
- * Ondergang van seksegenoten (vooral van vrouwen) → beseffen ze dat ?
- Sommige getuigen in meerdere heksenprocessen
- Meestal tot of van dezelfde stand
- Naaste burenen - woonden samen - waren personeelsleden - familieleden
- Om beschuldigten zo snel mogelijk te laten veroordelen

Rechtspraak: Actoren

4. Geestelijke(n): → “als biechtvader”

- Meestal alleen (soms met meerderen → dominicaan, kapelaan, fransiscaan, ...)
- Bekering was verplicht – God terug aanbidden
- Biecht afnemen – verzoenen met het “ware” geloof
- Proberen om verdachte te overreden, te laten bekennen,
- Samen bidden met “ bekeerde heks”
- Zegenen met wijwater (foltertuigen – folterkamer - ...)
- Kruisbeeld aanbieden door te kussen (verzoening)
- Bisschoppen en aartsdiakens → dikwijls corrupt en belust op macht
- Verstrikt in morele dilemma's (velen onschuldig >< bekentenissen)
- Getuige van het onrecht en de martelingen
- Biechthuisje in nabijheid van de galg, ...

Rechtspraak: Actoren

5. De beul of scherprechter:

- Bedenkelijke reputatie + lage verloning
- Meestal zelf een misdadiger, begrafenisondernemer, kistenmaker, slachter, vilder, ...
- Bijverdienste
- Bekentenissen afdwingen zoals (scherpe examinatie → inhoud ???)
 - samengewerkt met de duivel ?
 - achterwerk van de duivel gekust ? (boeleren)
 - herdoopt door de duivel ?
- Opsporen van merktekens van de duivel (moedervlekken, wratten? ..)
- Kaal scheren - Bang maken – lijfstraffen toepassen (duimschroeven,...)
- Folteren (niet om er aan dood gaan (met pauzes), ...! Kinderen NIET !
- Na bekentenissen aan de beul → herhalen voor de rechtbank
- Na veroordeling → doodstraf voltrekken (galg, zwaard, brandstapel, wurging, ...)
- Bijna nergens is er een naam van een beul te vinden ??

Rechtspraak: Actoren

6. Griffier:

- Vonnissen neerschrijven
- Na goedkeuring voorlezen
- Bekendmaking vanaf de pui (trap of balcon) v/h stadhuis (ref Leuven)

7. Andere:

- **Dienaren** : ingezet bij de bewaking bvb
- **Voerman**: zorgde voor vervoer naar executieplaats en galgenveld
- **Timmerlui**: galg – biechthuis - ...
- **Andere**: boeren (stro), vlechters (touwen), ...

De inquisitie :

- De **Inquisitie** (van het Latijn ***inquisitio*** = onderzoek), voluit: *Inquisitio haereticae pravitatis* (onderzoek naar het verderf van de ketterij). (Wikipedia)
- Meestal dominicanen onder rechtstreeks toezicht van de paus ! (later ook fransicanen)
- Soorten: **pauselijke** (Sprenger+Institoris), **Spaanse** (nooit veel invloed), **bisschoppelijke** (minimaal+delegerend), **Romeinse inquisitie** (niet bij ons), ...
- Rechtbank (kerkelijk)

Galileo Galilei **1564-1642**

Italiaans natuurkundige,
astronoom, wiskundige
en filosoof.

Hij was hoogleraar in Pisa
en Padua

Opdrachten van de inquisitie:

- Jacht op iedereen die niet christelijk genoeg was → **KETTERS**
- Bekeren !
- Opsporen, onderzoeken, vervolgen, straffen voorstellen van mensen met andere mening dan de Kerk voorhield

(→ **KETTERS**: Katharen, Waldenzen, Joden, Moslims)

- Aangebrachte heksen → bekentenis (via foltering)
→ aanbrenng medeschuldigen
- Heksenproces was geen taak van de kerkelijke inquisitie (soms wel aanwezig)
(wettelijke aangelegenheid)

Zie boek “HEKSENHAMER”

MAAR: ***

Op bepaald ogenblik (einde 15° eeuw) is de Katholieke Kerk volledig tegen

- "heidense gebruiken, ketterijen, ongelovigen" !!! Geen onschuldig bijgeloof meer !
- *Te veel twijfel aan het christelijk geloof !
- Melaatsen zijn mensen met verminkt lichaam
- strijd tegen Joden (bvb zij gebruiken vreemd poeder om water te besmetten)
- *eigen geestelijken te laks, met andere "dingen" bezig, ...

→ Daarom: Pauselijke heksenbul (1484)(paus Innocentius 8°)

Hendrik KRAMER (Institoris) + (Jacob Sprenger) → MALLEUS MALEFICARUM
(of de Heksenhamer)(1487)

MARTIN del RIO of Martin Delrio 1551 – 1608) → DISQUISITIONUM MAGICARUM LIBRI SE
(Onderzoekingen naar magie in zes boeken) (1599-1600 -Leuven)

Ook wettelijke regeling - Code Carolina 1532 (Constitutio Criminalis Carolina)
→ Karel V → wet – tegen homo's, diefstal, brandstichting, moord,...)
(eerste strafwetboek ?)

Henricus Institoris
[& Jacobus Sprenger]

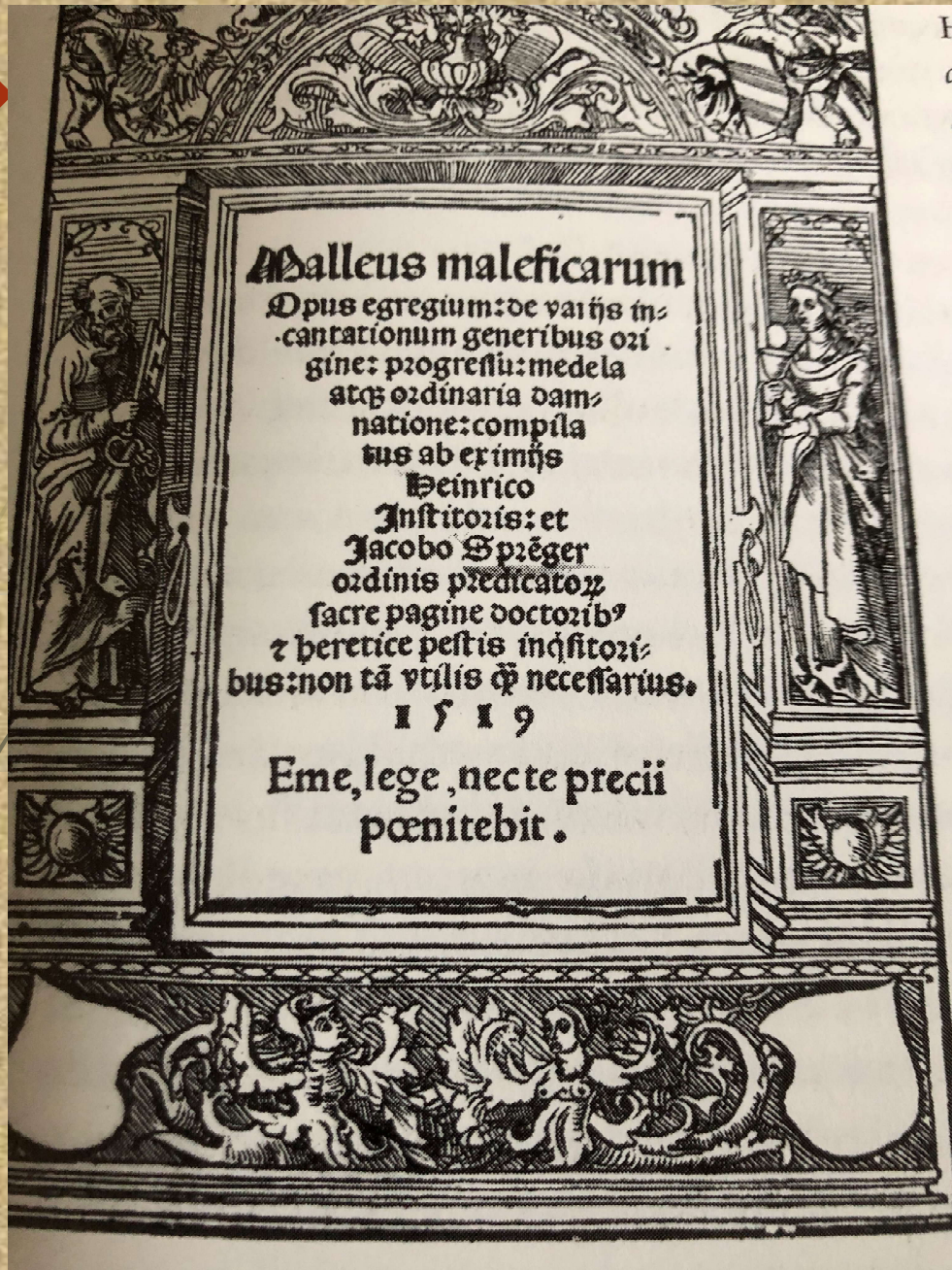
De Heksenhamer

Malleus Maleficarum

Malleus Maleficarum of Heksenhamer :

- ▶ Paus Innocentius VIII 1484 → heksenbul *
- ▶ Henricus Institoris (Heinrich KRAMER) → inquisiteur Noord-Duitsland *
- ▶ Jacobus SPRENGER (geen interesse in heksen!)
- ▶ 1486 → HEKSENHAMER → **handleiding**
- ▶ Boekdrukkunst → ideaal ter verspreiding → meer dan 30 edities verschenen
- ▶ Eerst bestemd voor geleerden, rechters, bisschoppen,
Later voor alle geestelijken, universiteiten, meiers, e.a.
- ▶ 1592 → Ordonnatie (of open brief) van Filips II

- Hekserij geen onschuldig bijgeloof meer
- Heks is werktuig van de duivel
- Wat is hekserij?
 - Vrijen met de duivel
 - gedaante aannemen v/e dier!
 - Samen met andere heksen naar SABB vliegen
 - SATAN aanbidden
 - Gemene plannen uitbroeden
 - Toveren (boze dingen))
- Wat tegen heksen doen? Ontmaskeren ?
- Hoe heksen ondervragen + straffen (moesten bekennen → folteren was ok !)

Keerzijde

van het boek

en van

de medaille !

Toen paus Innocentius VIII er door Henricus Institoris op attent werd gemaakt dat de door hem in Duitsland aangestelde inquisiteurs alleen maar tegenstand bij heksenvervolgingen ondervonden van zowel wereldlijke als kerkelijke gezagdragers, vaardigde hij op 5 december 1484 de bul *Summis desiderantes affectibus* ('Omdat we ten zeerste verlangen') uit. Hierin verordende hij dat aan inquisiteurs onvoorwaardelijke steun moest worden verleend in hun strijd tegen heksen. Institoris ondervond echter weinig steun van deze enigszins vage bul en in een heksenproces te Innsbruck in 1485 leed hij een pijnlijke nederlaag. Om alsnog zijn gelijk te halen, zette hij zich aan het schrijven van *De Heksenhamer*, een van de beruchtste en schandelijkste werken die ooit het daglicht zagen. Om het werk gezag te verlenen voerde hij de gezaghebbende dominicaan Jacobus Sprenger, zijn aartsvijand, als co-auteur op. Het is echter nagenoeg uitgesloten dat Sprenger iets met het werk te maken had; hij had veel te veel andere besognes.

De Heksenhamer is een met satanisch cynisme geschreven handleiding voor inquisiteurs en wereldlijke rechters om heksen genadeloos te vervolgen en ter dood te brengen. Tussen 1486 en 1669 verschenen niet minder dan vierendertig drukken van dit verschrikkelijke boek dat naar bescheiden schattingen 60.000 mensen naar de brandstapel verwees. Opmerkelijk is dat ook de protestanten de roomse *Heksenhamer* als leidraad bij hun niet minder wrede heksenvervolgingen gebruikten.

De Heksenhamer is een schoolvoorbeeld van de manier waarop zieke breinen een bevolkingsgroep tot zondebok kunnen maken en een vergelijking met het eveneens op niets gefundeerde antisemitisme van de nazi's en de communistenjacht van Joe McCarthy ligt voor de hand. *De Heksenhamer* is een sociaal-cultureel fenomeen waarvan het brede publiek nu door deze eerste veelgeprezen Nederlandse vertaling kennis kan nemen.

ISBN 978-90-8684-069-4

9 789086 840694 >

Een van de beruchtste en schandelijkste werken die ooit het daglicht zagen.

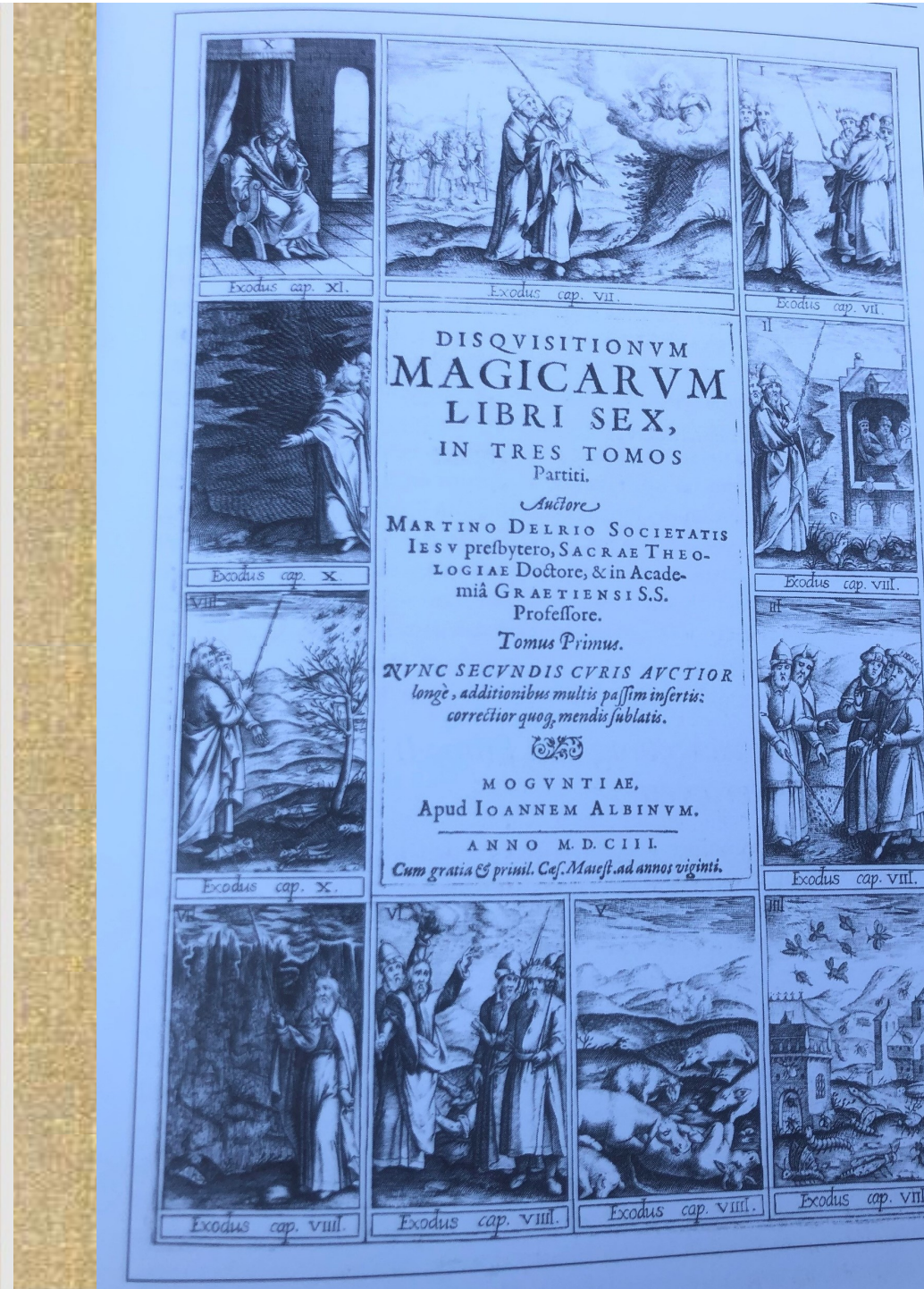
MARTIN del RIO of Martin Delrio 1551 – 1608)

- Geb in Antwerpen
- Spaanse ouders
- Studeerde o.a. in Lier , Leuven, Parijs,
- Zeer goede vriend van Justus Lipsius (humanist – hoogleraar in Leiden)
- Treedt toe tot de jezuïetenorde in 1580
- Martin wil Justus tot het katholicisme bekeren

→ DISQUISITIONES MAGICAE

(onderzoekingen over magie)(belangrijkste werk van Martin)

(20 herdrukken – laatste druk Keulen 1755)

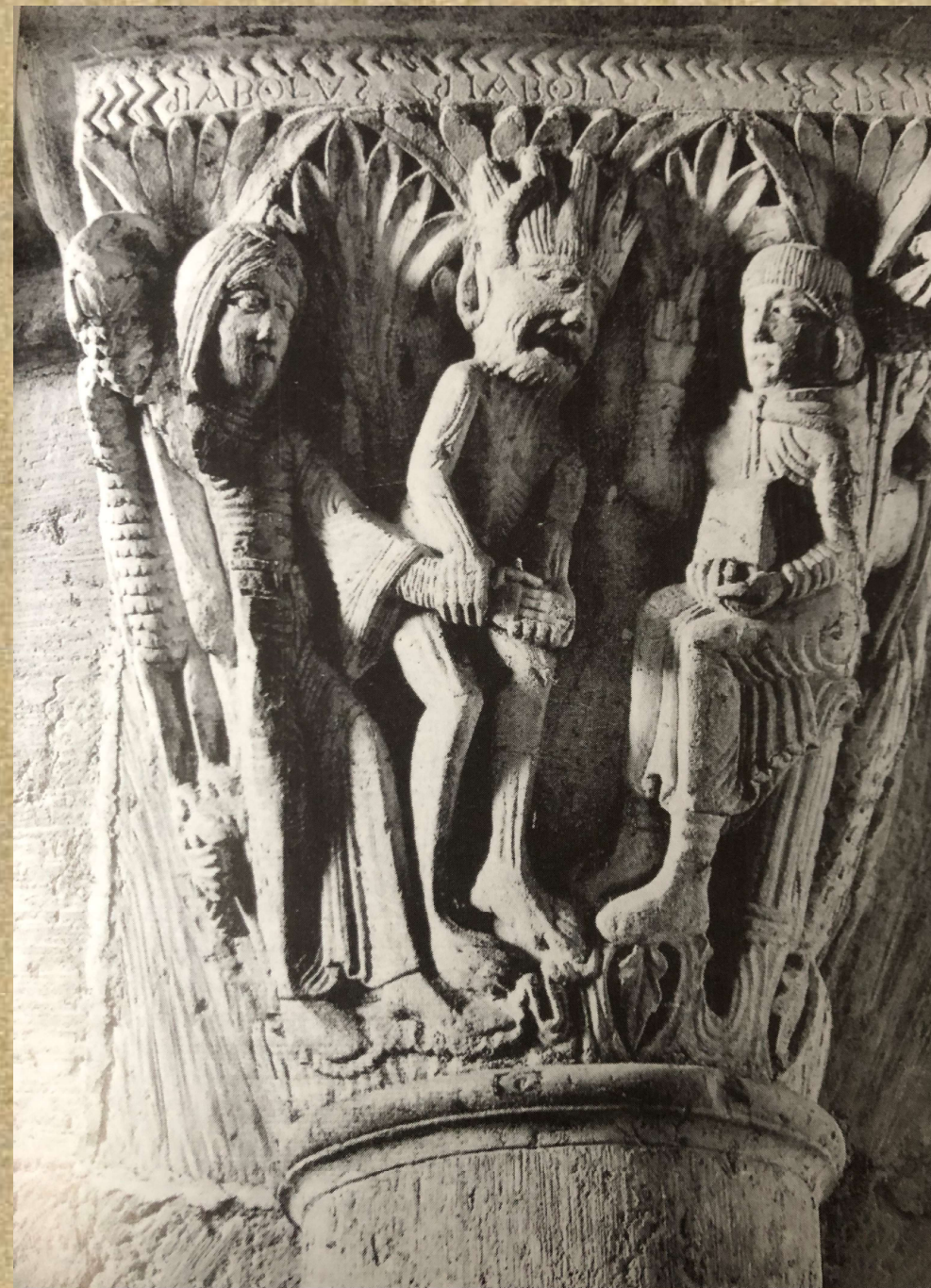
Heksen en tovenaars in de kunst: deel 1

Spotprent van Hans Baldung Grien
1508

Hekensabbat, David Teniers II, 1633, Musée de la Chartreuse, Douai

Inwijding van de heksen David Teniers II 1650 Vlaams
Barokschilder Akademie der bildenden Künste, Wenen

Glaasje op ...

Heksenhysterie !

15° - 16° - 17° eeuw !

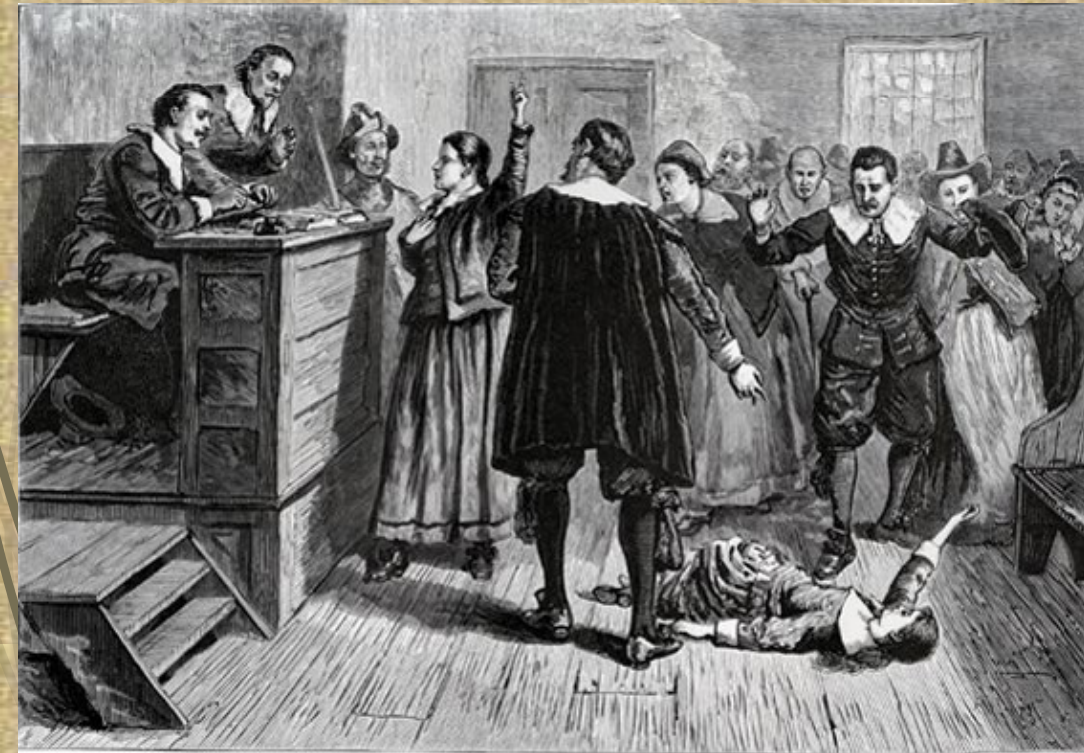
De kracht van de duivel: bewering van beschuldigde !

- Kracht van “den boze” / “den bozen geest” – geloof in geesten/machten (het geheime – het onbereikbare)
- Met **VEEL** verbeelding aanwezig
- Beschuldigde laat zich sterk beïnvloeden door vele suggestieve vragen!!
- Liet alleen van zich horen / voelen zonder zichtbaar te zijn (schemering – of schim)
- Soms “iets” nauwkeuriger (→ gedaante van een dier (kalf, hond, kat, rat,...))
- In omgeving veel katten → ook in gevangenis
- Flikkering van kaarslichtjes → plots uitgaan
- Elke beschuldigde had een “eigen” duivel (naam)
- Tijdens tortuur ziet beschuldigde dikwijls zijn duivel
- Verplaatsen zich met behulp van duivel
- “Vergaderen” op geregelde tijdstippen op afgelegen plaats (eten, drinken, dansen, copuleren, ...)

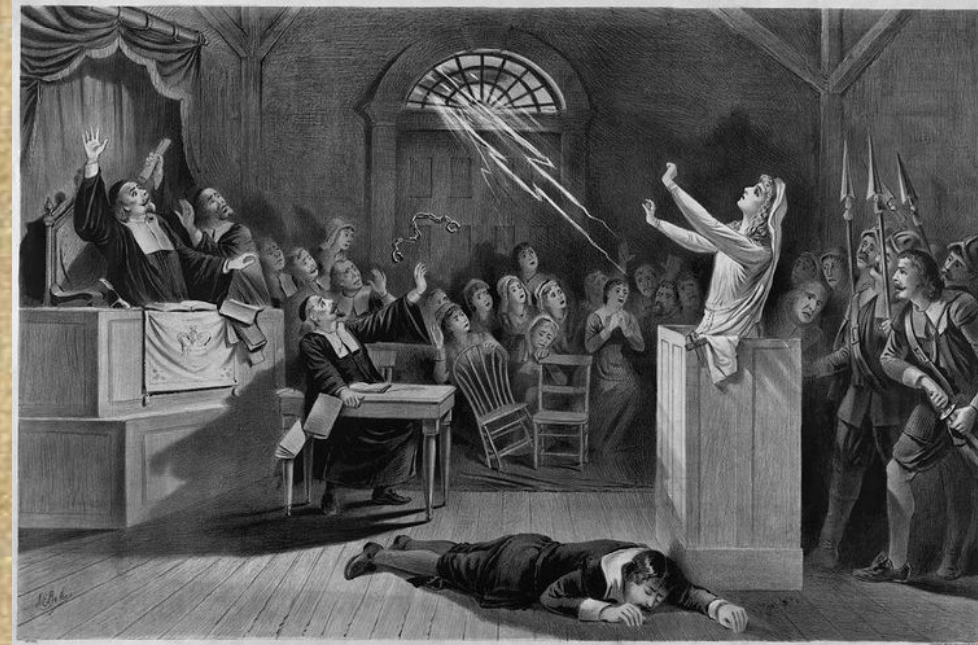
Heksenhysterie !

15° - 16° - 17° eeuw !

Heksenprocessen op zich:

WITCHCRAFT AT SALEM VILLAGE

A. De eerste heksenprocessen: (→ “sekte”

- “iets” na 1400 (in ZW Zwitserland, ZO Frankrijk, N Italië)
- Kwaadwillige(schadelijke) toverijen
- Verkregen van een duivel (pact met) (aanbidding van)
- Afwijzen van God (met behulp van demonen → christ. geloof ondermijnen)
- Godvruchtige christenen bekoren, schaden, doden (erger dan kettters !)
- **Zie punt “ F “**
- Boek: “Heksenhamer” als reactie van kath. kerk

B. Relatieve stilstand: ?

- Tussen 1530 en 1580
- Meer aandacht voor de opduikende religieuze hervormers
(Calvijn (grote afstand van kath. Kerk) - Luther (reformatie – 95 stellingen met bvb aflaathandel)) (reactie v/d kath. Kerk → contra-reformatie)
- Nu nieuw heksenonderzoek nodig (vooral tussen 1400 en 1550)!

C. Tweede hoogtepunt:

- Na 1550 met hoogtepunt laatste jaren van 17^e eeuw (naargelang de streek tussen 1610 en 1680)
- Meeste slachtoffers
- Epicentrum: ZW Duitsland (Würzburg, Bamberg), Zwitserland, verdere uitdeining naar Frankrijk, Engeland (iets gematigder) (geen tortuur), ...)
- Zeer katholieke landen (Ierland, Spanje, Portugal, Italië) → bijna geen heksenprocessen

D. Wat cijfers: voor Europa

- 60 000 - 100 000 vervolgd
- 30 000 - 50 000 geëxecuteerden
- 80 % vrouw
- Meesten +50 jaar en arm

E. Voor België :

- Prinsbisdom Luik → Hoei 1495 (eerste heksenverbranding)
- Graafschap Namen → 1509 -1555 (48 verbrand)
- Tussen 1595 en 1610 : onverklaarbaar hoogtepunt v/d heksenverbrandingen
- België: ong 2000 heksenvervolgingen → ong 1000 op brandstapel

Heksen en tovenaars in de kunst: deel 2

Heksenbijeenkomst, Frans Francken II, 1607,
Kunsthistorisches Museum, Wenen

Jacobus bij de tovenaar, Pieter Bruegel, 1565,
Rijksmuseum, Amsterdam

De veroordeelden worden op een kar naar de executieplaats gebracht. Tot de voltrekking van het vonnis worden ze door geestelijken begeleid (detail uit 'De kruisdraging', Pieter Bruegel).

HEKSERIJ:

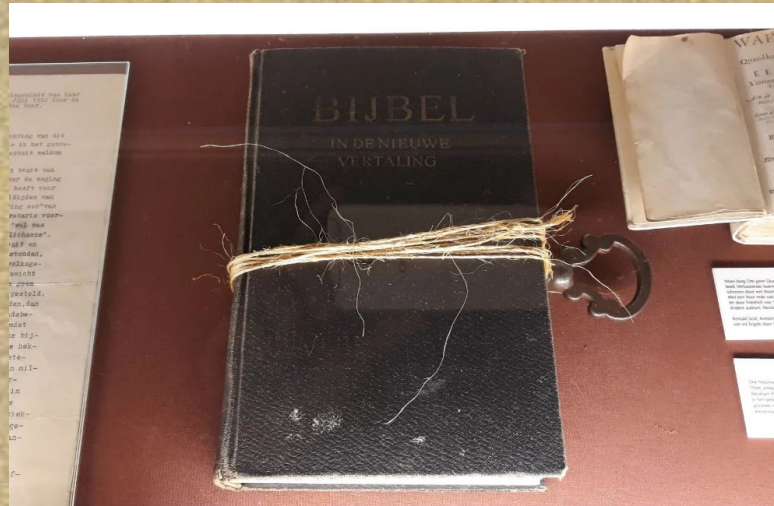

Sint-Jacob bij de tovenaars van **Pieter Bruegel de Oude**
© Philippe Keulemans

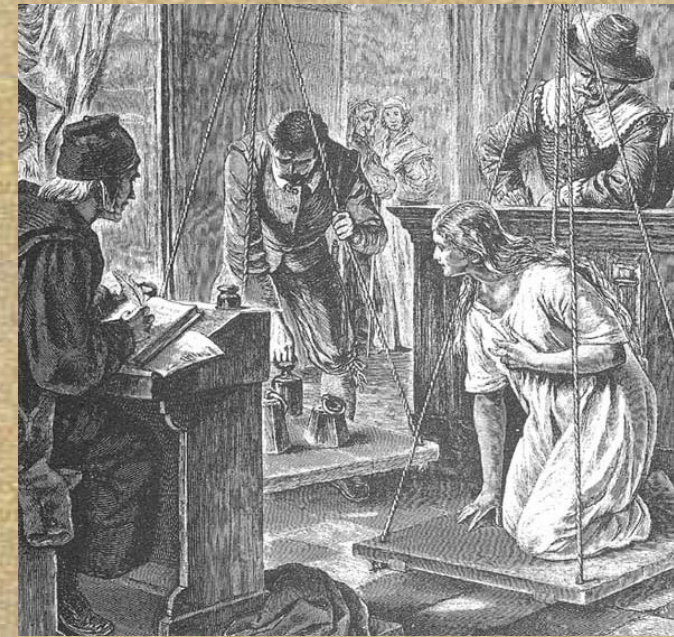
Een heks of niet?

manieren waarop men probeerde te achterhalen of iemand een heks was of niet:

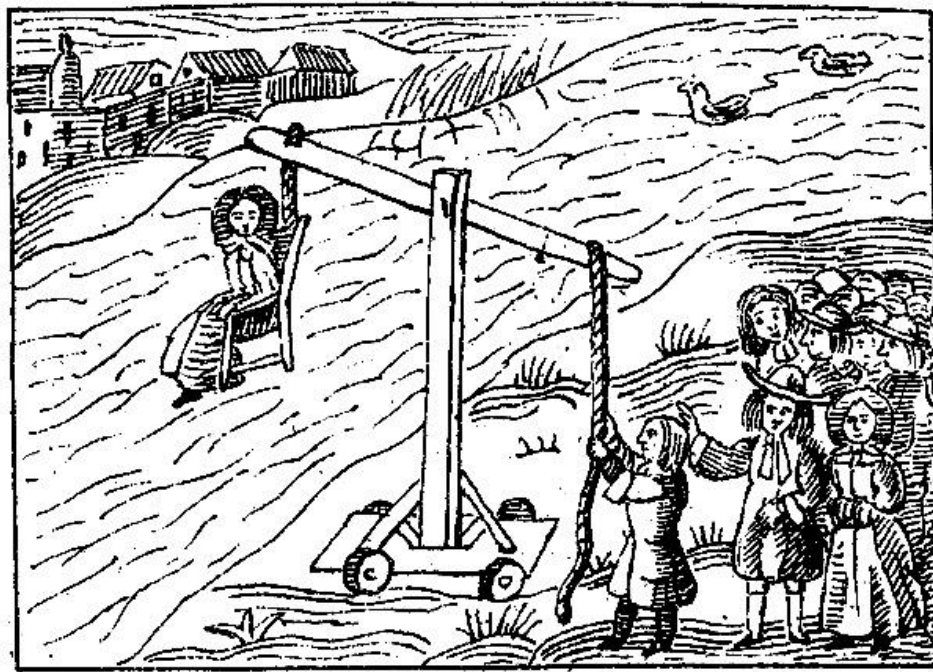
1. de sleutelproef:

2. De waagproef (wegen)

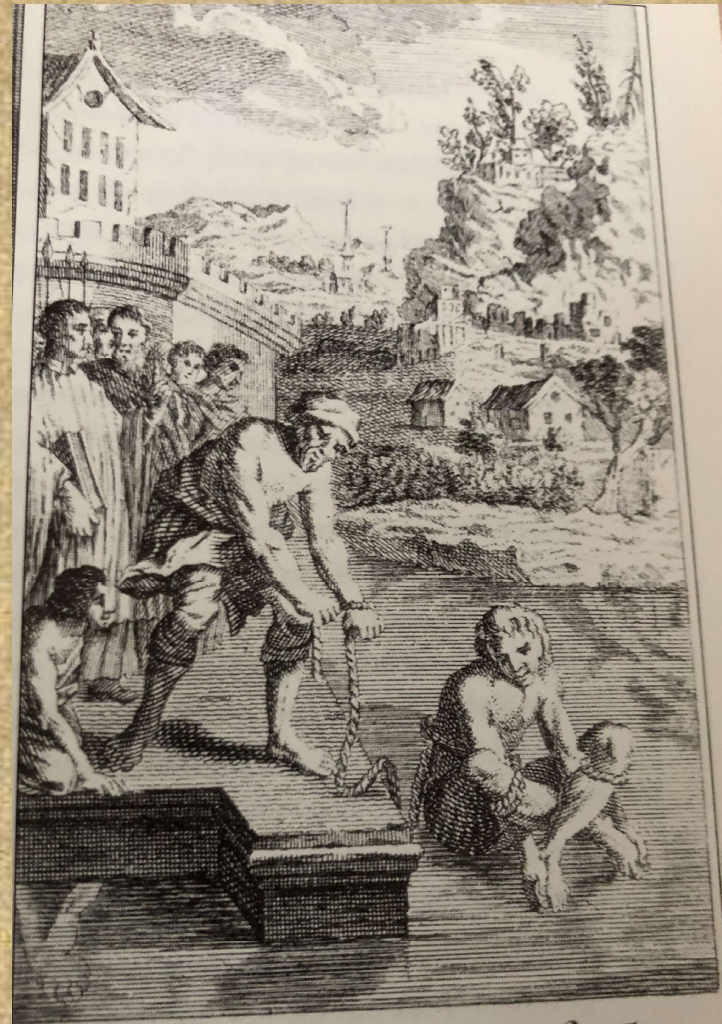

3. De waterproef

1re Epreuve de l'Eau froide

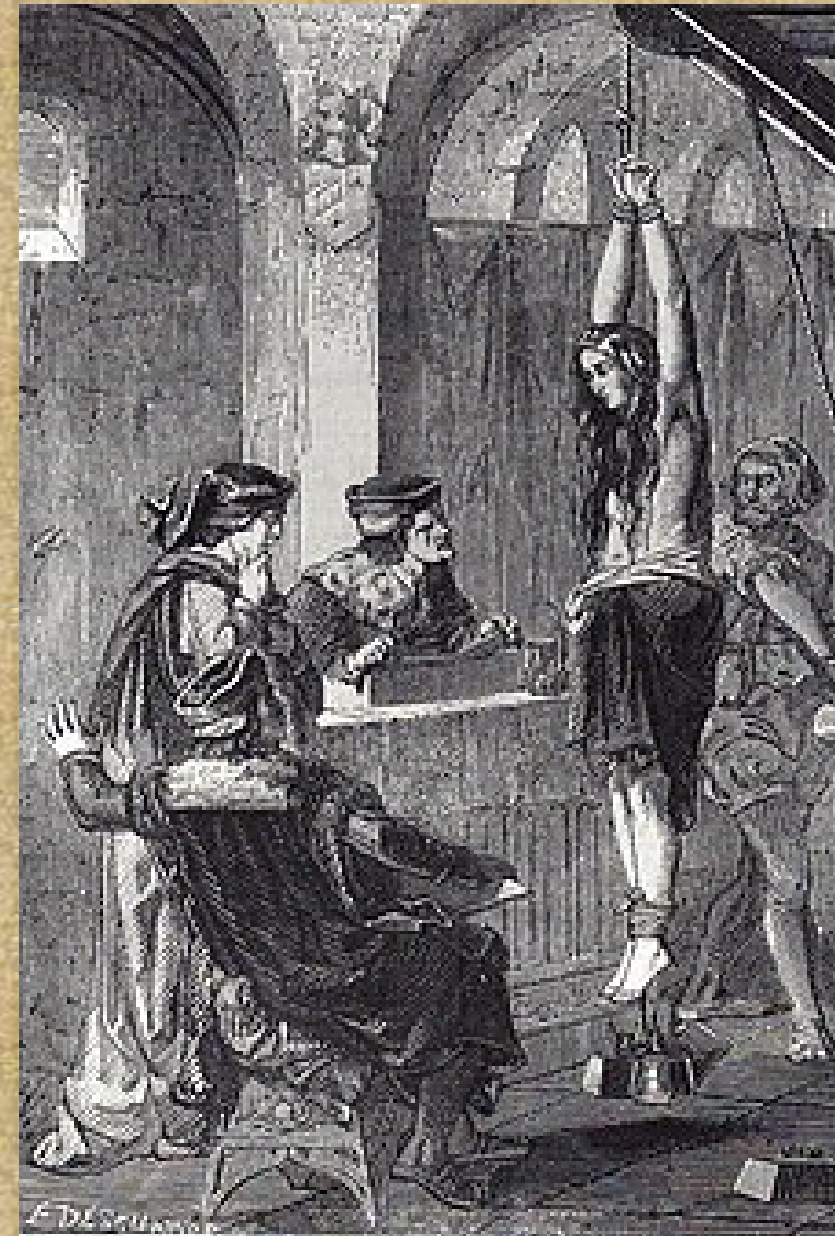

2^e Epreuve de l'Eau froide

4. Zoeken naar een merkteken van de duivel :

5. De vele onmenselijke folteringen:

Kan je dit lezen ?

Zy be hant menfchel boeply in doot ghaent
fe fette van as boing dat sy bleef bare
mette boeply byant haft gesummeert met
andst summeert Confessie by sein gada
Doo' blifft by blyff: von wst fr manne
des ruffarts man onse boeply bestande dat
vi felle sal vordy gelyckeliet mette bure
Aren by July 1577.

Plaats van terechtgestelde heksen in Vlaanderen:

Diksmuide (37), Veurne (35), Brugge (24), Nieuwpoort (21), Gent (18), leper (12),
Leuven (6), Tienen (8), Diest (1), Wommersom (2)

Beselare ←

Enkele cijfers: voor het Graafschap Vlaanderen alleen (vanaf 1593)

- 600 000 à 700 000 inwoners
- 196 verbrande heksen (102 verbannen)
- 78 vrijgesproken of vrijlating onder borg
- 23 overleefden hun proces niet (foltering)
- Groot aantal vervolgd → onbekend wat met hen gebeurd is
- 615 pers. kregen een heksenproces → 285 met zekerheid
 - 73 % vrouwen en 1/3 mannen
 - 1/2 was gehuwd en 1/5 was weduwe
 - meestal leeftijd en beroep onbekend
 - 1/3 ouder dan 50 jaar
 - 4 % was vroedvrouw of magische heler
 - geen enkel massaproces (met meer dan 4 tegelijkertijd veroordeeld)
 - VEURNE: 78 processen → met 28 op de brandstapel

De heksenlijst voor Brabant

- Marie Bartelens (Halle 1610)
- Anna Broothuys (Mechelen 1642)
- Geertrilydt Bruyckmans (Leuven 1612)
- Elisabeth Callebauts (Liedekerke 1595)
- Catlyn Coninckx (Wommersom 1627 ?)
- Jenne de Vos (Leuven 1612)
- **Marie Dillen (Tienen 1560-1564)**
- Maria Everaerts (Mechelen 1601)
- Catlyn Fiermoing (Wommersom 1627)
- Clara Goessen (Antwerpen 1603)
- Barbara Jacobs (Leuven 1692)
- Margriet Jacobs (Leuven 1695)
- Liesbeth Lauwers (Epepegem / Vilvoorde 1602)
- Katlijne Janssens (Mechelen 1642)
- Marie Janssens (Leuven 1600-1604)
- **Elisabeth Kempeneers (Tienen 1552-1554)**
- Gillis Maes (Liedekerke 1595)
- **Marie van de Velde (Tienen 1560)**
- **Christina van den Borne (Tienen 1593)**
- Cathelyne van den Bulcke (Lier 1590) echtg. Paesschy
- Emerantia van Dormael (Leuven 1612)
- Jan van Drooghebroeck (Liedekerke 1595)
- Margriet, echtg. Aert Vander Heyden (Diest 1655)
- **Lysbet van Linter (Tienen 1560-1564)**
- **Magdalena van Linter (Tienen 1560-1564)**
- **Marie van Radtshoven (Tienen 1560-1564)**
- Anna van Ranst (Mechelen 1638)
- Elisabeth van Selffs (Kasterlee 1565)
- Josyne van Vlasselaer (Brussel 1595)
- Margareta Ysermans (Mechelen 1642)
- **Kathelijne Zoemers (Tienen 1560-1564)**

Heksenlijst Belgisch Limburg :

- ▶ 55 gekende namen en ook onbekende personen waarvan er
- één ongekend persoon in Diepenbeek (voor 1532)
- 10 vrouwen in Montenaken (1539)
- 11 personen in Borgloon (1541)
- verschillende personen in Haren (ca. 1592)
- 3 personen in Gratem-Borgloon (1592)
- verschillende personen in Bommershoven (ca. 1594)
- 3 personen in Pelt(?) (1595)
- ca. 15 mensen in Rekem (1610)
- 2 vrouwen in Neerharen (1611)
- 7 personen in Lummen (1616)
- 7 in Pietersheim
- 4 in Rutten

118 Limburgse heksenprocessen eindigden

→73 keer (61%) op een vuurdood

→12 keer (10%) op een vrijspraak.

→6 maal (5%) werd een verbanning uitgesproken.

→ Eén keer werd de beschuldigde veroordeeld tot de schandpaal,

→3 maal tot een openbare boetedoening.

→De rest werd niet vermeld !

Voor Tienen:

- Marie Dillen (Tienen 1560-1564)
- **Elisabeth Kempeneers (Tienen 1552-1554)**
- **Marie van de Velde (Tienen 1560)**
- **Christina van den Borne (Tienen 1593)**
- Lysbet van Linter (Tienen 1560-1564)
- Magdalena van Linter (Tienen 1560-1564)
- Marie van Radtshoven (Tienen 1560-1564)
- Kathelijne Zoemers (Tienen 1560-1564)

- **Beatrix Van Diest (Budingén) 1559**

► Voor Wommersom:

- **Catlyn Coninckx** (Wommersom 1627 ?)
- **Catlyn Fiermoing** (Wommersom 1627)

Van de Tiense heksen weten we bijna niks !

Staf Thomas - ereconservator-archivaris van Museum het Toreke van Tienen

meldt in zijn boek:

VAN REUZEN, HEKSEN EN BOTEN

Het leven in Tienen tijdens de 16° eeuw !

158 blz
6 blz

Nieuwpoort
254 blz

438 blz
Nederland
Foto's

Dit over o.a. :

Elisabeth Kempeneers (Tienen 1552-1554)

- eerste beschuldigde in rekeningen van de stad tegengekomen (rekening van meier (ivm strafuitvoering))
- in Kapellen opgepakt
- meier Jan Van Lymminghen : "... mits dat sij befaempt was van tooverije..."
- 28 dagen in Tienen gevangen gezet
- door scherprechter of beul op pijnbank gelegd
- bekende niet onmiddellijk
- scherprechter moest 2° maal overgaan tot "torture"
- nu bekende Elisabeth wel
- schepenen veroordelen haar tot brandstapel

- Van 1560 tot 1564 (Jan Van Houthem – hoofdmeier
→ ware heksenjacht → 7 vrouwen als heks waarvan:

Marie Van Vellem (of Van de Velde)

- Verdenking van toverij aangehouden
 - Ter scherper examintien was gestelt
 - En de volgende haere bekentnisse
 - In 1560 geexecuteert metten brande
-
- **Hysterie in Oplinter** → 3 vrouwen – op hetzelfde ogenblik aangehouden
 - **Marie Van Radtshoven, Lysbeth Van Linter en Magdalena Van Linter**
 - Ook geëxecuteerd metten brande na scherper examinatie en huere bekentnisse

Cristina Vanden Borne (Kortenaken)

- in haar omgeving bekend om toverpraktijken
- aanhouding 4 aug 1593
- torture door scherprechter met bekentenissen
- verklaarde zwanger te zijn en "levende wesende affgedreven te hebben en deerde ghesteken te hebben"
- Tiense schepenen veroordelen haar tot brandstapel
- executie op 13 sept 1593 (eerst gewurgd aan staak dan verbrand)
- rekeningennota van de meier staat: " dese delinquente egheen goeden ter weerelt en heeft achtergelaten maer heeft van heyligen geest des dorps van Cortenaken onderhouden geweest" .
- schepenen van Kortenaken bevestigden
- aanzienlijke onkosten verhaald op de vorst
- kosten: 40 dagen in gevangenis, meier moet in mondkost voorzien, beul 3 x tortuur, opstandige gevangene, extra bewaking, 2 timmerlieden maken executieplaats of schavot klaar buiten de Aandorenpoort (zeldzame vermelding)

Beatrix Van Diest

Budingen

- Bijzonder geval van executie op 4 sept 1559
- Woonde in Budingen
- Aangeklaagd voor **fandoyserijen** en beesten van Aert Kuypers doen sterven
- Stadhouders v/d meier + enkele dienaars + scherprechter reisden naar Budingen
- Pijniging en bekentenissen en veroordeling tot brandstapel
- Executie vond in Tienen plaats
- Omdat ze ziek was → met een wagen naar de stad overgebracht

Hoe is dit alles teruggevonden ? → in de rekeningen van de stad:

- Bvb. :
- Kosten voor koorden (koordenvlechter)
 - Takkenbossen en stro
 - Kan rijnwijn voor Elisabeth
 - Vergoeding voor biechtvader
 - Scherprechter (beul) om vonnis uit te voeren
 - Voerman die E. bracht van gevangenis naar executieplaats met wagen
 - Meier voor zijn aanwezigheid

Diezelfde rekening meldde ook nog dat:

Margriete Vande Waerde uit Hakendover

ook beschuldigd van "tooverije", maar omdat zij oud was mocht ze vrijuit gaan.

Paul KEMPENEERS T.C. - doctor Germaanse filologie, geschiedkundige
en toponymist (taal en geschiedkunde)....

meldt in nieuwsbrieven, Tiense Sprokkels en andere bijdragen over :

EEN TOVERES IN WOMMERSOM (1627):

➤ **Zijsprokkel 129 en 130 (2016)**

→ **Catlyn Fiermoing**, echtgenote van Claes Jans,
werd in Wommersom als *tooveresse* op **8 juni 1627** verbrand
(In 1612 waren er al heksen terechtgesteld.)

Catlyn legde onder dwang (de zogenaamde *torture*) bekentenissen af en
noemde drie namen van andere toveressen waaronder **Catlyn Conincx**.

→ Een vroeg 19de-eeuwse kopie van de "confessie" van beide Catlyns
(Fiermoing en Conincx in 1627) is bewaard in het Aartsbisschoppelijk
Archief in Mechelen (Varkensstraat) in de Acta Vicariatus, V,3,
*Tooverye.(Processen van gevangen tovenaars en tovenaressen, in het
bijzonder in Wommersom en omstreken.)*

Het proces van **Catlyn Fiermoing en Catlyn Conincx in 1627** staat
beschreven op de bladzijden 91-101.

Catlyn Fiermoing : stukje tekst zoals opgenomen in het archief:

Confessie ende Beleydinghe gedaen by Catlyn Fiermoir
huysvrouwe Claes Jans, naer de Torture[3], want op de Tortu
heeft sy geens willen bekennen, den eersten Juny anno 1627.

Coram[4] Heer en Meester Jan van Winde Meyer, Anseloo[5]
Medaerts, Van den Roy, Vuytten Broeck, Van Essche, ende Vo
den Hove Schepenen.

In den eersten bekent sy gevangene te syn een tooveresse, end
geweest te hebben drye ofte viere Jaeren, als de les
voorgaende alhier tot Wommerssom zyn gebrandt gewee
welcke leste brandinge wel is geleden omtrent de xv Jaeren[6],
der vueghen dat sy gevangene heeft Tooveresse geweest ontre
de achtien of negenthien continale Jaeren tot nu toe en noch is.

Mogelijke bronnen:

- Stadsrekeningen van 1520 tot 1560
 - Registers met in- en uitgaven
 - Chronologisch onvolledig (achterliggende motieven zijn niet te ontdekken)
 - Vele tegenslagen bvb ts 1536 en 1540 zijn er geen uitgaven genoteerd
Brand (St Germanuskerk 1536 – blikseminslag → hele kap v/d kerk in vlammen)
- Geen enkel procesdossier voor Tienen !! ??
- Middelnederlands taalgebruik (→ enige inspanning nodig)

LECTRR

HOE WETEN
WE OOIIT ZEKER
OF 'T EEN ÉCHTE
HEKS WAS?

Heksenprocessen in Nieuwpoort:

1. **PASSCHYNKEN EMMELYNCK :**

- AKTE VAN 12/11/1602 → verbrand
- Geb.: te Nieuwpoort 1536 – 66jaar – vrouw
- Woonde op verschillende adressen
- Dochter van LAUWERS Emmelynck (zeeman) en Josynken CUYCKS (dochter van zeeman)
- Weduwe van Jan EVERAERT en PIETER DE VYNCK
- 2 dochters (getrouwd) – waarschijnlijk al overleden tijdens PE's proces
- Werkte een tijdje als meid
- Woonde in een onverwarmde – gehuurde kamer
- Bezat slechts enkele schamele meubeltjes
- Haar duivel was : HEINDRYCK
- Veel schrappingen en toevoegingen
- Door waterschade → ontbrekende stukken
- Aangevuld met verklaringen tijdens torture
- Verlies van baljuwrekeningen en vonnissenregisters

Heksenprocessen in Nieuwpoort:

2. Jan DE DEYSTER :

- ▶ Akte van 17/01/1603 → verbrand
- ▶ 45 jaar – man – geb.: 's Heerwillemskapelle 1558
- ▶ Zoon van Lauwers DE DEYSTER landbouwer
- ▶ Getr. Met Cathelyne GOOSSENS
- ▶ Had meerdere kinderen o.m. Janne → in 1650 ook als heks verbrand
- ▶ Buiten N. een hoeve met meerdere hectaren grond
- ▶ Woonde in N. in Langestr in eigen huis (met 5 haarden)
- ▶ Bezat nog 2 huizen in N., 2 huisjes in Koksijde en huis in Oostduinkerke
- ▶ Was bierwaardeerder, dismeester en schepen in N. + leenman in ODK
- ▶ Zijn duivel noemde: WAGHENAERE
- ▶ Vuurdood samen met **Francynken EECKHOUTE** in 1603

Heksenprocessen in Nieuwpoort:

3. Francynken **EECKHOUTTE** : boek blz 17-18

- Geb.: te N. 1548 – 55 jaar – vrouw
- Woonde in N. in klein huisje in Schipwerkersstr
- Woonde ook in Duinkerke → kruidenierswaren
- Dochter van Franchois EECKHOUTTE
- Wed. van Pieter PILLAERT (zoon Jan) en Cornelis INGHELBERT (dochters Maeyken en Lieve (op 16/11/1605) verbrand in Oostende
- Kruidenierster en fruitverkoopster en kwam aan de kost met naaien en spinnen
- Leefde op het einde van haar leven v/e toelage v/h armenbestuur
- Gedroeg zich nu en dan krankzinnig (“draaiingen in mijn hoofd”)
- Haar duivel was: CAENTJE
- Vuurdood (“tot pulver”) samen met Jan De Deyster op 17 jan 1603 op markt van N.
- Assen worden begraven op executieplaats
- Verklikte Francyne BLOCX – 75 j – medeheks
werd verhoord van 31 jan tot 14 febr 1603 – 33 getuigen ten laste

Laatste in Vlaanderen terechtgestelde zogenaamde heks kwam uit ...Landegem

© Gravure over de foltering van een heks

Martha VAN WETTEREN

Laatste terechtgestelde heks in graafschap Vlaanderen ???

- Landegem – na huwelijk verhuisd naar Belsele
 - Zwanger – 38 jaar – man overleden – onbeschermd
 - Geruchten – valse beschuldigingen – gefolterd kaal geschoren – uitgekleed
 - zoeken naar duivelsteken (wrat, geboortevlek, litteken, kwetsuur -...)
 - Relatie met de duivel
 - 2 x gefolterd – uitgeput – bekent
-
- veroordeeld tot brandstapel
 - terechtstelling uitgesteld tot na de geboorte
 - **23 oktober 1684** als heks levend verbrand te Belsele
 - centrale rechtspraak verzet zich tegen dit gebruik. → Verbetering ? Einde ?
 - onderzoek door historicus André BOLLAERT

Heksenvervolging geëindigd ?

- Uiteenlopende data - verschillend per regio
- Noordelijke Nederlanden (ca 1600) >< Brugge (1634) – Ieper (1644)
- Duitsland (1793) – Zwitserland (1782) – Zweden (1779) – Engeland (1722)
- DESSEL (regio Turnhout) 1950 – Sinaai (St-Niklaas)(1684)
- In een aantal Afrikaanse landen nu nog steeds !

Waarom beëindigd ?

→ **meervoudige oorzaken !**

- 1. Politiek vlak**
- 2. Juridisch vlak**
- 3. Religieus vlak**

- 4. Sociaal vlak**
- 5. Klimatologisch**
- 6. Epidemieën**

- 7. Oorlogen**
- 8. Andere redenen**

Einde van de heksenjacht ?

- **NOOIT ECHT WEG GEWEEST EN ZAL OOK NOOIT WEGGAAN !**
- **Stilaan groeit overal verzet tegen aanhoudingen en terechtstellingen (bvb)**
- **Afkeer van valse beschuldigingen, gruwelijke foltering**
- **Afkeer voor heksenjagers (oneerlijke bedoeningen → rijk+macht)**
- **Geleerden onderzoeken “heksenhamer” op juistheid en tijdgeest**
- **In de bijbel staat niks over duivelaanbiddingen en straffen**
- **Oorlogen (plunderingen) komen tot bedaren**
- **Meer weldaad (oogsten, wetenschap, genoeg eten en drinken,...)**
- **Aanpassingen aan het rechtssysteem (harde bewijzen, verbod op vervolging)**
- **Dagelijkse leven is minder zwaar**
- **Armenzorg (Hospice de Beaune – 1443) krijgt meer aandacht**
- **MAAR:**
 - roddelen en klikken blijven bestaan
 - “De Heksen” >< “ Mathilda (R. Dahl) - Harry Potter in strijd met de bijbel
 - er lopen nog zonderlingen rond (pentagram)

Cautio Criminalis ,

toegeschreven aan "onbekende Romeinse theoloog"

Maar in feite van
Friedrich Spee

ook *Friedrich Spee von Langenfeld* ;

25 februari 1591 - 7 augustus 1635)."

Rehabilitatie van de Nieuwpoortse Heksen

Op 30 juni 2012 werden alle Nieuwpoortse slachtoffers van de Heksenvervolgung die op de brandstapel werden terechtgesteld, postuum van elke blaam gezuiverd.

Passchycken Emmelynck (66 jr.)	† 12-11-1602	Cathelyne Graebe (45 jr.)	† 10-09-1611
Mechelyne Verstraete (47 jr.)	† 17-12-1602	Catheline Herrewyn (leeftijd onbekend)	† 22-03-1627
Francyncken Ceckhoutte (55 jr.)	† 17-01-1603	Jacquemyne Duyt (53 jr.)	† 20-07-1627
Jan De Deyster (45 jr.)	† 17-01-1603	Perine Minne (leeftijd onbekend)	† 13-08-1639
Francyncken Block (75 jr.)	† 15-03-1603	Joanne De Deyster (Jeanne Panne - 57 jr.)	† 16-05-1650
Mechelyne Joelaert (leeftijd onbekend)	† 30-08-1605	Jacquemyne De Grootte (leeftijd onbekend)	† 1651
Jan De Munck (leeftijd onbekend)	† 30-08-1605	Mayken Cooris (58 jr.)	† 10-02-1652
Mayken De Zittere (74 jr.)	† 03-12-1605	Tanneken De Potter (66 jr.)	† 10-02-1652
Neelken Coopman (70 jr.)	† 19-01-1607		

"Wij buigen het hoofd en vragen vergiffenis."

namens het voltallige gemeentebestuur en de bevolking van Nieuwpoort
Burgemeester ir. Roland Crabbe

LIER:

Cathelijne van den Bulcke:

8 november 1589 opgepakt - 20 januari 1590 op de brandstapel.
Bijna 430 jaar doodgezwegen

19 aug 2021 VRT nieuws:

430 jaar nadat ze op brandstapel belandde, krijgt 'heks' Cathelyne eerherstel en excuses van stad

Jef Verscuren van actiegroep "Eerherstel voor Cathelyne"

(schepen en historicus)

Cathelijne van den Bulcke:

8 november 1589 opgepakt - 20 januari 1590 op de brandstapel.
Bijna 430 jaar doodgezwegen

10 oktober 2021: VRT-nieuwsbericht

20 januari 2022 : excuses met nieuwe gedenksteen

“Heksensteen. Markeert volgens de overlevering de plaats waar de laatste heks in Lier werd verbrand”

RHet nieuwe opschrift op de Lierse Grote Markt gaat als volgt:
“Cathelyne Van den Bulcke uit Nijlen werd hier verbrand als heks (+20/01/1590). Door haar moed stopte de Lierse heksenwaan.”

Ook **Menen en Oostende** overwegen eerherstel !

Gentse heksen krijgen eerherstel op de plek waar ze levend werden verbrand (zie afbeelding)

Heksennieuws: dinsdag 13 juni 2023 GENT

Radio 2 (met **Ward Schouppe**)

- Update dinsdag 13 juni om 12,41 u en 09,30 u
- Historica **Maartje Van Der Laak** ivm heksen in Gent

TV-nieuws → “LAAT” met **Xavier Taveirne**

- 43 vrouwen en 15 mannen
- Gedenkplaat
- Educatief pakket

Podcast: **VRT MAX** 13 juni 2023 Stad Gent

HBVL : 09-03-2022 - Premier van Schotland – in het Schots parlement internationale vrouwendag

“ **SORRY !** “ voor heksenwet van 1563!

Ong. 4000 heksenvervolgingen

PEPERKOEKEN
HUISJE?!? BEN
JE GEK?!?

A cartoon illustration of a vegetable house. The roof is made of green leeks, the walls are made of orange carrots, and the base is made of green Brussels sprouts. A wooden door is partially open, and a witch with a blue hat and robe is looking out. To the right, another witch with a blue hat and robe is standing on a green patch of grass, holding a broom. The scene is set against a white background.

WEET JIJ WEL
HOE KINDEREN
ZIJN ALS ZE TEVEEL
SUIKER BINNEN
KRUGEN?

LECTRR

MODERNE HEKSEN - HEKSERIJ: ANNO 2020

WICCA 's

- Een frisse wind door heksenland → nieuwe levensstijl
- beoefenaars zijn gewone mensen met een gewone baan (leraar, dokter, journalist, psycholoog, floormanager, werkzoekende,
- Zeer zelfbewust - nuchter – eigen persoonlijke stijl
- Groot respect voor de natuur (aarde en heelal) !!
- De aarde is heilig
- Is ook een leer of kennis van energie (kracht in de natuur)
- “HEKS” is geen scheldwoord meer maar een eretitel (om trots op te zijn)
- Hebben een eigen beeld over “heks”- “hekserij”
- Kracht van planten, kruiden
- Moderne vorm van SPIRITUALITEIT !

“Iedereen bezit natuurkrachten, alleen beseffen velen dat niet” !

Trijn Amrita 2019

4 grote sabbatten:

IMBOLC: 1 febr – nieuw leven in natuur wordt verwekt

BELTAIN: 30 apr – alles in bloei, nieuw leven geboren

LUGHNASADH: 31 juli – oogsten – (ook **LAMMAS**)

SAMHAIN: 30 okt – alles gaat dood – begin heksenjaar!!

4 kleine sabbatten:

JOEL: 21 dec- Midwinter – feest v. hoop (ook **YULE**)

LITHA: 21 jun – Midzomer – natuurkrachten sterkst

OSTARA: 21 maa - lentefeest

MABON: 21 sept – begin v/d herfst
(laatste twee: dag en nacht evenlang)

Alle sabbatten beginnen 's avonds
en soms voor een ganse nacht !

Maankunde: (intuïtie, mysterie, magie, vrouwelijke)
MOEDERGODIN

nieuwe maan: ziet maan niet

wassende maan: maan groeit (**rechts** is verlicht)

volle maan : maan is vol zichtbaar

afnemende maan: maan krimpt (**links** is verlicht)

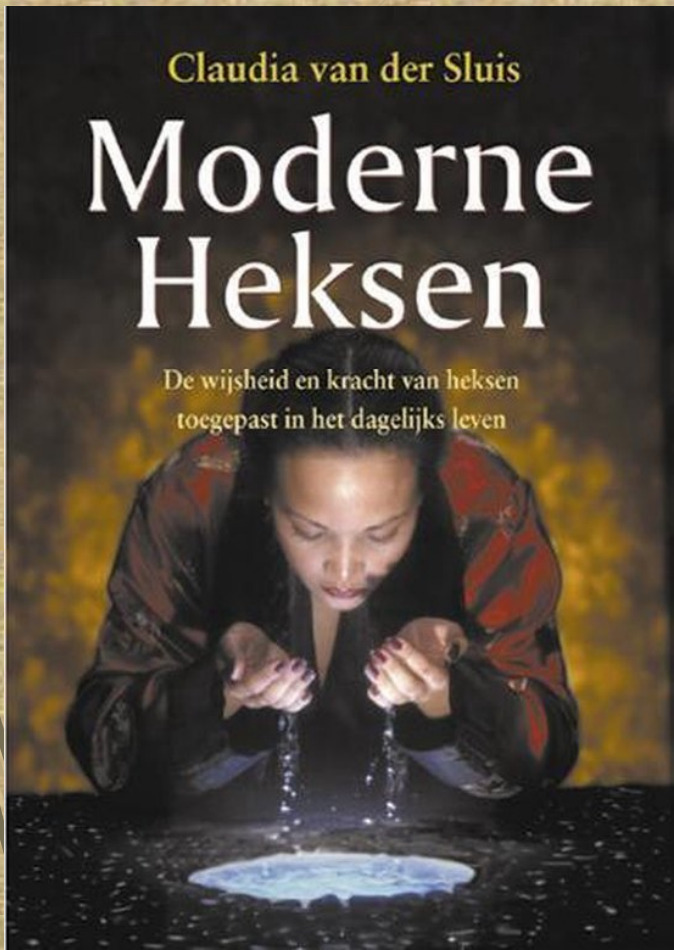
Geest: goddelijke – het AL (keerpun

L Lucht: intelligentie- kunst

Z Water: gevoelens - intuïtie

H Aarde: kracht – lich. uithoud.vern

W Vuur: moed - durf

Liefdevolle herinnering aan
Sibylle Snoeck

Geboren in Antwerpen
op 6 mei 1945
en overleden in het ZNA Middelheim
op 9 mei 2022.

De asverstrooiing heeft plaatsgehad op
donderdag 19 mei 2022.

Rouwadres: Uitvaartverzorging Van Staey - Leurs
Th. Van Cauwenberghslei 42, 2900 Schoten

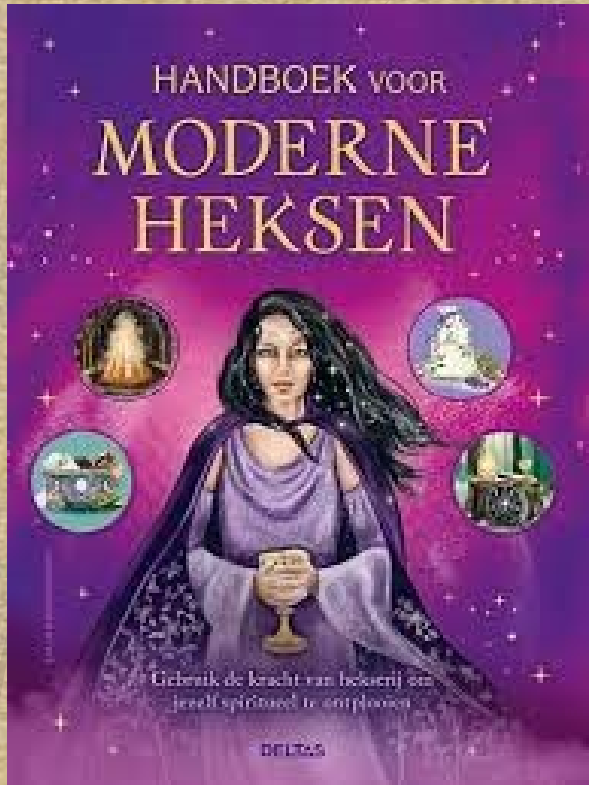
Dit bericht geldt als enige kennisgeving.

 Uitvaartverzorging Van Staey - Leurs - 03 658 45 54
www.vanstaeyleurs.be

www.lunadea.nl

www.hln.be/gezond-en-gelukkig/hedendaagse-heks-elfide-bruyn-36... (29/10/2021)

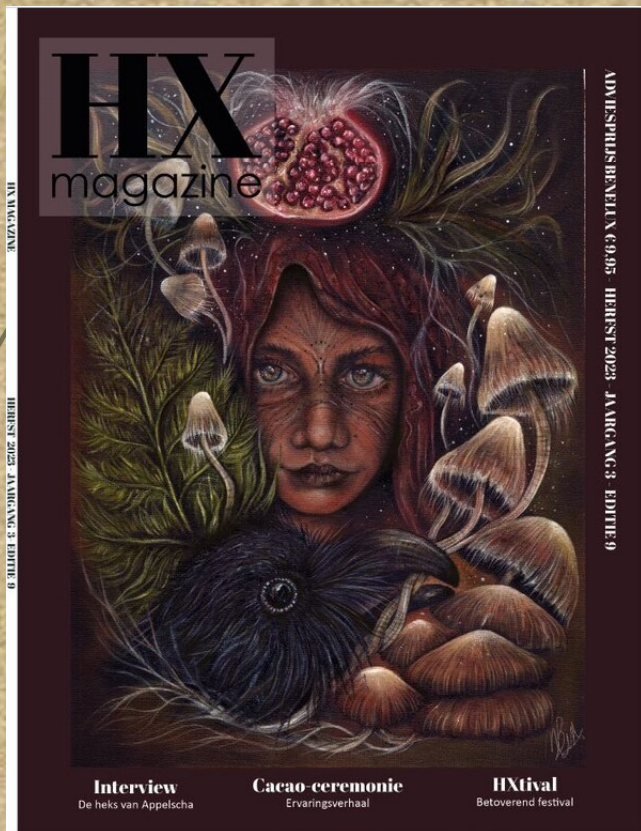

- 24 februari 1974
- Nederlandse
- Fotomodel
- Journaliste
- Schrijfster
- Heks
- Boekenrecensente
- Columniste
- Presentatrice

2001

www.hx-magazine.nl

**WIST
JE
DAT
... ?**

- **Mercator (1512-1594) ooit beschuldigd werd van ketterij?**
- **In Oudewater (NL) een heksenwaag stond als enige echte.
Je kon een “certificaet van weginge” bekommen (tot in 1729)**
- **Heksen zot waren van ratten, honden, bijen, padden, zwarte katten,...**
- **Jeanne d’Arc (1412 – 1431) ook beschuldigd werd van hekserij.
(Proces met 150 getuigen)
Pas in 1909 zalig verklaard – in 1920 heilig verklaard**
- **Dan Brown in de Da Vinci Code spreekt over 5 milj. vrouwen op de brandstapel en dat dit sterk overdreven is >< vele milj. mensen hebben wel het boek gelezen.**
- **Niet alle documenten van strafprocessen betrouwbaar zijn. (overdreven, persoonlijk gefint, valsheid in geschrifte, onvolledig, ... bvb proces van Jeanne d’Arc**
- **dat de koning van Schotland er een erezaak van maakte om aanwezig te zijn bij de foltering en die vermeende heksen tot bekentenissen moesten dwingen?**
-

-
- **Geschreven Middelnederlands een eigen grammatica heeft met bijvoorbeeld 4 naamvallen.**
 - **Middelnederlands taalgebruik enige inspanning vereist en niet gelijk is aan Oudnederlands (aparte studie vereist)
Bvb laag, laagh en laach / daar, daer en dair door elkaar**
 - **Universiteit ooit hekserijdocument uitgegeven – later blijkt dat verhaal verzonnen, verfraaid en kritiekloos overgenomen was.**
 - **Vele overeenkomsten zijn ts KU Kux Klan en heksenvervolgingen (terreur tegen kleurlingen, homo's, Joden, katholieken, ..)**
 - **47ste editie van de heksenstoet op zondag 30 juli 2023 te Beselare (dorp in West Vlaanderen en een deelgemeente van de gemeente Zonnebeke (Westhoek).**

Ten slotte : ...

Nog vele vele vragen !

En nog veel te
onderzoeken !

- Waarom zo veel historisch bewijsmateriaal verdwenen is of onbereikbaar blijft (Vaticaan - inquisitie)?
- Waarom in sommige regio's geen heksenvervolgingen? Hoe komt het dat in sommige aanpalende dorpen en steden met evenzeer moeilijke levensomstandigheden toch geen heksenprocessen kennen?
- Waarom meestal “oudere” (+50) vrouwen zo kwetsbaar waren?
- Waarom in Duitsland 1775 heksen verbrand >< Finland 115 heksenprocessen ?
- Hoe zat het met het geweten van al die rechters, schepenen, meiers, geestelijken, ... (welke motivering?) (eliminatie><sparen?)
- Hoe verklaren we die heksenwaan ? (Roddels) ?
- Waarom gedurende ong. 250 jaar heksenwaan? Einde ?
- Rechtspraak :
- Geschiedenis :

-
- **Waarom wakkerde de kerk al die geruchten ivm heksen aan ?**
 - **Handel en nijverheid – belastingen
(bvb scheepvaart op de Gete ts 1528 en 1656)**
 - **Grotere criminaliteit op het platteland (agrarisch)**
 - **Aandeel van kerkelijke oversten (paus – bisschoppen – kardinalen) ?**
-

Om te eindigen:

Anne Hathaway

in de reboot van Roald Dahls 'The Witches'

Nieuw verkeersbord:

→ **JE GELOOFT ... OF ...**

JE GELOOFT NIET !

→ **Realiteit ... OF ...**

verbeelding

HEKSEN!

Een moeilijk en
raadselachtig fenomeen!